

הכניסיני תחת כנפך / ביאליק

השיר "הכניסיני תחת כנפך" הוא שיר אישי שבו הדובר עורך מעין חשבון נפש עם מצבו, הוא מבטא רגשות של צער על אובדן הנעורים, על היעדר האהבה ועל חוסר התקווה. השיר בנוי מחמישה בתים. הבית הראשון והאחרון חוזרים על עצמם. בשיר הדובר פונה אל נמענת – שדמותה לא ידועה, אישה מיוחדת שהדובר מבקש ממנה שתקשיב לו, שתקל על כאבו באהבתה ובתשומת לבה.

הבית הראשון הוא פנייה של הדובר אל הנמענת ובקשת עזרה. שלושת הבתים הבאים הם הסבר לבקשה זו והבית האחרון הוא שוב בקשה.

בית א'

הכניסיני תחת כנפך,

והיי לי אם ואחות,

ויהי חיקך מקלט ראשי,

קן-תפילותי הנדחות.

הדובר פונה אל נמענת אהובה שמדומה לציפור בעלת כנף גדולה, שהדובר מבקש שתגן עליו כמו שציפור מגנה על גוזליה. בבית הזה מציג הדובר את בקשותיו מאהובתו. הוא מבקש ממנה להיכנס תחת כנפיה – כלומר מבקש חסות והגנה. הוא מבקש שתתייחס אליו "כמו אם ואחות", כלומר, הוא זקוק ממנה לחמימות, לידידות, לחום והבנה ואהבה שאינה תלויה בדבר. הדובר מבקש גם "יהי חיקך מקלט ראשי, קן תפילותי הנדחות" – כלומר, הוא זקוק למקום שיוכל להניח בו את ראשו העייף ובמקום זה גם להשמיע את תפילותיו ובקשותיו שלא התממשו.

בית ב'

ובעת רחמים, בין-השמשות,

שחי ואגל לך סוד יסורי:

אומרים, יש בעולם נעורים –

היכן נעורי?

בבית זה מתחיל הדובר להתוודות בפני הנמענת. הוא פונה אליה בשעת "בין השמשות", שעה רומנטית שמתאימה לווידי ולפי הקבלה זוהי גם שעה של רחמים, כי בשעה זו נפתח שער הרחמים. הוא אומר לה: **אומרים, יש בעולם נעורים – היכן נעורי?**

כלומר, הדובר מרגיש שונה, לכולם יש נעורים והוא אינו יודע היכן נעוריו. הדובר מרגיש שהנעורים שלו חלפו (עברו) ועכשיו הוא כבר מבוגר יותר או שהוא מבכה על כך שהוא לא חווה חוויות של נעורים בגלל הביוגרפיה שלו. (ביאליק למד בנעוריו תורה).

בית ג'

ועוד רז אחד לך אתודה:

נפשי נשרפה בלהבה;

אומרים, אהבה יש בעולם –

מה-זאת אהבה?

בבית הזה מספר הדובר לנמענת סוד (רז) נוסף: אומרים, אהבה יש בעולם – מה-זאת אהבה? כלומר, למרות שהדובר כבר איננו נער וכולם מדברים על האהבה שיש בעולם, הוא לא חווה את הרגש הזה, חיינו עברו מבלי לדעת מה זאת אהבה. הדובר משתמש במטאפורה "נפשי נשרפה בלהבה" שמבטאת את הכאב הגדול של הדובר, על כך שלא הייתה לו אהבה וואת התשוקה הרבה שלו לאהבה שלא התממשה.

בית ד'

הכוכבים רמו אותי,

היה חלום – אך גם הוא עבר;

עתה אין לי כלום בעולם –

אין לי דבר.

בבית זה הדובר מתאר את שיא הכאב שלו. הוא מרגיש שהכוכבים רימו אותו. הכוכבים הם סמל לחלומות ולתקווה. הייתה לו תקווה לחיים מלאים ושלמים, אך התקווה הזאת נעלמה והוא מרגיש ריקנות: היה חלום – אך גם הוא עבר; עתה אין לי כלום בעולם – אין לי דבר. החזרה על המילים "אין לי" שסוגרת את הבית הזה מראה את גודל היאוש של הדובר, אין לו נעורים, אין לו אהבה, אין לו חלום ותקווה.

בית ה'

הכניסיני תחת כנפך,

והי לי אם ואחות,

והי חיקך מקלט ראשי,

קן-תפלותי הנדחות.

מתוך היאוש הגדול שמתגלה בבית הקודם, ניתן להבין את הפניה החוזרת של הדובר אל הנמענת שהיא חזרה על הבית הראשון. כעת גם הנמענת וגם הקוראים מבינים עד כמה חשובה לדובר העזרה של האישה הזאת ועד כמה היא יכולה לענות באהבתה על בקשותיו של הדובר. נשאלת השאלה האם יש פתרון למצוקת הדובר? האם הנמענת תענה לבקשתו? המבנה מעגלי של השיר רומז על מצב ללא מוצא, על חוסר פתרון.

אמצעים אמנותיים בשיר

1. מבנה

מבנה מעגלי שמבטא מצב של חוסר מוצא, חוסר פתרון. (בקשה – הסבר – בקשה).

2. שאלות רטוריות

אומרים, יש בעולם נעורים – היכן נעוריי?

אומרים, אהבה יש בעולם – מה-זאת אהבה?

השאלות הרטוריות מבליטות את הנושאים העיקריים בשיר: אהבה ונעורים. השאלות מדגישות את הרגשת החריגות והבדידות של הדובר אל מול האחרים. הוא, היחיד, שלא זכה לחוות שתי חוויות יסוד שכולם מדברים עליהם. השאלות הרטוריות מדגישות את תחושת הייאוש, חוסר המוצא וההחמצה שאין להן תקנה.

3. חזרה

• אומרים, יש בעולם נעורים – היכן נעוריי?

• אומרים, אהבה יש בעולם – מה-זאת אהבה?

החזרות מדגישות את העובדה שהדובר מרגיש אחר, שונה מכולם בכך שלא זכה לחוויות של נעורים ואהבה כמו כולם.

• היה חלום – אך גם הוא עבר; עתה אין לי כלום בעולם – אין לי דבר.

החזרה על המילים "אין לי" מדגישות את ייאושו של הדובר ואת הרגשת הריקנות שלו.

4. פניה בגוף שני

הפניה בגוף שני לנמענת הופכת את השיר לשיר וידוי. הדובר פונה במונולוג אל הנמענת. הפניה לנמענת והשאלות הרטוריות יוצרות אפקט של דו-שיח, הדובר כאילו מצפה לתשובה.

5. אוצר מילים

מילים שקשורות לחסות: כנפך, אם אחות, מקלט, רחמים, קן.

מילים שמבטאות אהבה: חיקך, נשרפה בלהבה, אהבה.

6. מטאפורות

• "הכניסיני תחת כנפך", "מקלט ראשי", "קן תפילות" מטאפורות אלו מבטאות את הצורך של הדובר בחסות והגנה.

• "נפשי נשרפה בלהבה" – מטאפורה שמבטאת את הצורך של הדובר באהבה.

7. האנשה

• "הכוכבים רימו אותי" - מבטא את תחושת האכזבה וחוסר התקווה של הדובר.